

Tekstboekje
onderbouw
thema
herfst

Inhoudsopgave

Onderzoekend lezen, luisteren en kijken met de Denkbubbels	2
Hoe gebruik je dit tekstboekje.....	3
BAK-woordenlijst groep 1 Herfst	5
BAK-woordenlijst groep 2 Herfst	7
WAK-woordenlijst groep 3 Herfst	9
Boekentips	11
Uitgewerkte les 1:Amuserende tekst – digitaal prentenboek ‘Anna en de herfst’	16
Uitgewerkte les 2:Informatieve tekst - plattegrond	19
Uitgewerkte les 3:Amuserende tekst – songtekst herfst.....	22
Uitgewerkte les 4: Activerende tekst – reclamefolder kabouterfeest	25
Uitgewerkte les 5: Informatieve tekst – kijkplaat	28
Uitgewerkte les 6: Amuserende tekst – prentenboek De Blaadjesdief	31
Informatieve teksten	34
Informatieve tekst - Interactieve kijkplaat seizoenen –	34
Raadsels over de herfst	35
Recept appelmoes maken	37
Activerende teksten.....	38
Reclamefilmpje Kabouter Plopkoeken.....	38
Correspondentie en communicatie	39
Brief van kabouter Lampje	39
Amuserende of ontspannende teksten	40
Digitaal prentenboek – Dikkie Dik	40
Songtekst – Apennoten.....	41
Korte versjes over de herfst	42
Versje herfst.....	43
Versje een klein zwart spinnetje	44
Bijlage 1: Tabel tekstsoorten en werkvormen	45
Bijlage 2: 8 werkvormen per ronde	46
Bijlage 3: Vragendobbelsteen	48
Bijlage 4: Pictogrammen bos	49
Bijlage 5: Staafdiagram kijkplaat.....	50

Onderzoekend lezen, luisteren en kijken met de Denkbubbels

Dit tekstboekje dat je nu leest, hoort bij het thema Ons dorp/onze stad van De Noordwijkse Methode. Je vindt hier 10 verschillende teksten met bijbehorende taal-, lees- en schrijfopdrachten en daarnaast nog extra teksten en werkvormen die je kunt kiezen.

In de opbouw van de opdrachten is uitgegaan van herhaald lezen van teksten, steeds met een ander leesdoel. We onderscheiden hierbij 4 rondes. Aan elke ronde zijn Denkbubbelvragen gekoppeld:

Ronde 1: betekenisronde

Bij de eerste keer lezen, luisteren of kijken gaat het over algemeen begrip (Waar gaat de tekst eigenlijk over?)

Ronde 2: detailronde:

Bij de tweede keer lezen, luisteren of kijken gaat het over de details in de tekst (wat betekent dit woord, hoe liggen de verbanden in de tekst, welke details zijn belangrijk, waar vind ik die precies). Verbanden leggen binnen de context.

Ronde 3: contextronde

Bij de derde keer lezen gaan de kinderen aan de slag met afgeleid niveau (wat bedoelt de schrijver, wat vind ik daarvan, wat zegt die andere tekst hierover). Er wordt een transfer gemaakt naar andere contexten (verbanden leggen en persoonlijke relevantie).

Ronde 4: Reflectieronde

Bij de 4^e leesronde controleren we of de leesdoelen zijn behaald.

Hoe gebruik je dit tekstboekje

Herhaald lezen

Zoals je hierboven hebt kunnen lezen, zijn de teksten en opdrachten zo opgebouwd, dat je elke tekst meerdere keren kunt lezen. Dit versterkt het leesniveau, de woordenschat en het tekstbegrip.

Start met technisch lezen

We adviseren om een tekst eerst in te zetten ter oefening van het technisch lezen. In het bijbehorende *doelenoverzicht taal en lezen*, vind je een overzicht van de technisch leesdoelen die je hieraan kunt koppelen. Als leerkracht kies je zelf welk doel je op dit moment relevant vindt voor jouw groep.

Planning in je weekrooster

Als school of leerkracht kies je zelf hoe vaak je de tekst en de opdrachten in wilt plannen. Voor optimaal leeseffect, adviseren we drie leesmomenten in de week met daaraan gekoppeld een reflectie/evaluatie van de leesdoelen:

1 x 45 minuten:

Introductie van de tekst, technisch lezen en eerste ronde onderzoekend lezen.

2 x 30 minuten:

Ronde 2 en 3 van het onderzoekend lezen. Deze opdrachten kun je gezamenlijk doen of inplannen in de zelfstandige taken van de leerlingen.

1 x 10 minuten:

Ronde 4 van het onderzoekend lezen. In deze ronde evalueer je als leerkracht of de lees- en taaldoelen behaald zijn.

Eventueel kun je ervoor kiezen om de rondes te integreren in de vakateliërs tijdens de middagen. Hierdoor kun je ook delen van je taalonderwijs naar de middag verschuiven en creëer je extra ruimte in je ochtendprogramma.

Woordenschat

Gekoppeld aan het thema en de teksten in dit boekje, vind je woordenschatlijsten. Deze woordenschatlijsten zijn gekoppeld aan de BAK-woordenlijst (Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters) voor groep 1 en 2 en de WAK-woordenlijst (Woordenlijst Amsterdamse Kinderen) voor groep 3 t/m 8. Deze lijsten zijn in 2007 door het Ministerie van OC&W ontwikkeld als checklist voor het ontwikkelen van een goede woordenschat op de basisschool. De Noordwijkse Methode heeft de woorden uit de BAK-lijst en de WAK-lijst geselecteerd die passen bij het thema. Wij raden aan om tijdens het thema aandacht te besteden aan deze woorden. Veel van de woorden zullen terugkomen in de teksten van onderzoekend lezen, luisteren en kijken.

Boeksuggesties

Naast de teksten in dit boekje die je inzet voor technisch lezen, onderzoekend lezen en taalopdrachten in de verschillende leesrondes, is het belangrijk om te werken aan leesplezier en zelfstandig lezen. Daarom vind je in dit tekstboekje thema gerelateerde boeksuggesties ter stimulering van het zelfstandig lezen in de klas. We adviseren om boeken te lenen bij de bibliotheek of waar nodig aan te schaffen.

Teksten met uitgewerkte lessuggesties voor de leesrondes

In dit tekstboekje zijn 10 uitgewerkte teksten te vinden. Hierbij is bewust gekozen voor diverse tekstsoorten, van nieuwsberichten tot gedichten en alle andere mogelijke tekstsoorten. Onder de tekst staat vermeld welke tekstsoort het is en welke taal-, lees- en woordenschatdoelen in de

opdrachten aan bod komen. Vervolgens is per ronde een uitgewerkte werkvorm beschreven. Deze werkvormen sluiten aan bij de taal-en leesdoelen voor de onderbouw. Het overzicht van deze doelen vind je in het *doelenoverzicht taal en lezen*.

Extra teksten en werkvormsuggesties

Naast de 10 teksten met uitgewerkte lessuggesties, vind je in dit boekje een extra verzameling themagerelateerde teksten die je kunt inzetten in je klas. Deze teksten zijn op tekstsoort geordend. Ook vind je een lijst met werkvormen per ronde. Deze kun je inzetten als alternatief voor de uitgewerkte werkvorm bij de 10 uitgewerkte lessen of als werkvorm bij de extra teksten.

Overzichtstabel met tekstsoorten en werkvormen

In bijlage 1 is een overzicht te vinden van alle tekstsoorten en werkvormen die aan bod komen in dit tekstboekje. Hierdoor wordt het voor de leerkracht inzichtelijk aan welke doelen en tekstsoorten allemaal gewerkt is.

BAK-woordenlijst groep 1 Herfst

De regenjas	De haas
De jas	De beer
Verkouden	Het bos
De zakdoek	De eekhoorn
Niezen	Het hert
De buikpijn	De uil
Overgeven	De vos
De hoofdpijn	De wolf
De keelpijn	De plant
Misselijk	De boom
De pil	De tak
De aspirine	De wortel
Beter (hersteld)	De aarde (grond)
Gezond	De grond (aarde)
De chocomel – chocomelk - chocolademelk	Het weer
De thee	De lucht
Het kopje	De wind
De kachel	De herfst
De verwarming	Het regent
De deken	Het waait
De druppel	Het blad – het blaadje
De mus	Rood
De merel	Bruin
Het konijn	Geel
De vogel / het vogeltje	Dwarrelen
De egel	Omwaaien
De mol	plas
De slak	De paddenstoel
De dennenboom	De dennenappel
De kastanje	De eikel
Koud	Het everzwijn *

De mier	De baard
De kabouter	De bever *
Het blad – de bladeren	De kleuren
De stip – de stippen	De muis
De dennenappel	Het beukenootje *
De bolster *	Het hol
De burcht *	Het leger *
Het konijnenhol *	De mierenhoop *
Het vogelnest	De struik *
De hoop bladeren *	De boomholte *
De grot	De boomstronk *

*De woorden met een sterretje zijn extra toegevoegd door De Noordwijkse Methode. In de BAK/WAK lijst staan deze bij een andere leeftijdsgroep ingedeeld. Deze keuze is gemaakt omdat de woorden aan bod komen in de ateliers en/of de tekstboekjes bij dit thema.

BAK-woordenlijst groep 2 Herfst

September	Verdwalen
Oktober	Wandelen
November	De wandeling
December	Het regenwater
Het everzwijn	De boomstam
De kudde	De bijl
Het konijnenhok	De regenpijp
Pikken (vogels)	Het grondwater
Verjagen	De plas (water)
De aarde (aardbol)	Spatten
Het beekje	De straal (water)
Het beukenootje	Glibberig
Het dal	Bewolkt
Dor	De bliksem
De greppel	De donder
De heuvel	De regenbui
De kuil	Het hagelt
Het meer	Koel
De modder	De mist
Het mos	Het najaar
De natuur	Het onweer
De oever	De storm
Omwaaien	Bibberen
Op pad	Bleek zien
Pad	De koorts
De rots	Rillen
De struik	Rusten (slapen)
De vijver	Snuiten (neus)
Te pakken (ziek)	De thermometer
Thuisblijven	De zweetdruppels
De ree *	De wasbeer *

De kaboutermuts *	De eenhoorn *
De bolster *	Het stinkdier *
De burcht *	De mierenhoop *
Het leger *	Het konijnenhol *
De hoop bladeren *	De boomholte *
De boomstronk *	De grot *

*De woorden met een sterretje zijn extra toegevoegd door De Noordwijkse Methode. In de BAK/WAK lijst staan deze bij een andere leeftijdsgroep ingedeeld. Deze keuze is gemaakt omdat de woorden aan bod komen in de ateliers en/of de tekstboekjes bij dit thema.

WAK-woordenlijst groep 3 Herfst

De eland	De mol
De haas	De mier
De marmot	De pad
De soort	De prooi
De vacht	De vleermuis
De wolf	De veldmuis
Het konijn	Het hert
Het zwijn	Het wild
Get roodborstje	Het spinnenweb
Tam	wild
De aarde	De boomschors
De bosbrand	De bui
De haard	De regendruppel
De roofdieren	de struik
Het dal	Het eekhoortjesbrood
Het elfenbankje	Het jaargetijde
Het maanlicht	Het mos
Het park	De grot
De hut	De boskabouter
De dwerg	De (bos)elf – de (bos)elfjes
De reus	De puntmuts
Donkergrijs	Grasgroen
Pikzwart	Vuurrood
Sneeuwwit	De waterdruppel
De plas	De goot
De regenpijp	De regenton
De ree *	De wasbeer *
De kaboutermuts *	De eenhoorn *
De bolster *	Het stinkdier *
De burcht *	De mierenhoop *
Het leger *	Het konijnenhol *

De hoop bladeren *	De boomholte *
De boomstronk *	De grot *

*De woorden met een sterretje zijn extra toegevoegd door De Noordwijkse Methode. In de WAK lijst staan deze bij een andere leeftijdsgroep ingedeeld. Deze keuze is gemaakt omdat de woorden aan bod komen in de ateliers en/of de tekstboekjes bij dit thema.

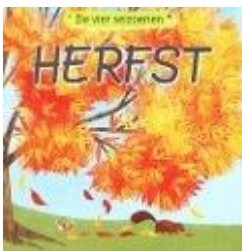
Boekentips

Informatieve boeken

Hoera, herfst! Vivian den Hollander

In de herfst gaan Saar en Liam in het bos kastanjes en eikels zoeken. Hiermee maken ze allerlei leuke knutsels. Verhaal met uitleg van knutsels en recepten en informatie over planten, dieren enz. Met veel kleurenillustraties. Vanaf ca. 4 t/m 8 jaar.

Herfst, Lizzy Scott, Stephanie Fizer Coleman

Waar denk jij aan bij de herfst? Wat doen de dieren als het kouder wordt? Ontdek hoe de natuur in de herfst is en hoe je van dit seizoen kunt genieten. Met interactieve vragen en veel kleurenillustraties. Vanaf ca. 4 t/m 6 jaar.

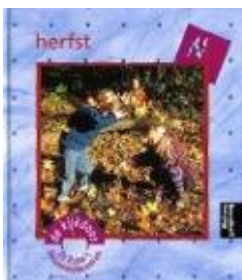
In de herfst, Lonneke Snijder

Wat gebeurt er allemaal in de herfst? Lees over de bladeren die vallen, de paddenstoelen die verschijnen en de vogels die trekken. Prentvertelling met grote kleurenfoto's en -tekeningen. Voorlezen vanaf ca. 4 jaar, zelf lezen vanaf ca. 7 jaar.

Herfst, Sian Smit

Wat voor weer is het in de herfst? Welke groenten en fruit zie je dan? Grote kleurenfoto's met een of twee regels tekst. Onder begeleiding vanaf ca. 4 t/m 6 jaar.

Herfst

In korte hoofdstukken met meestal paginagrote kleurenfoto's en zwart-witte en gekleurde tekeningen in de tekst wordt verteld over de herfst. Voorlezen vanaf ca. 4 jaar, zelf lezen vanaf ca. 7 jaar.

De boswachter, Liesbet Slegers

De boswachter weet alles over de planten en dieren in haar bos. Ze beschermt de natuur, ruimt afval op en nog veel meer. Prentenboek met kleine en paginagrote schilderijen in vrolijke kleuren over het werk van een boswachter. Vanaf ca. 4 t/m 6 jaar.

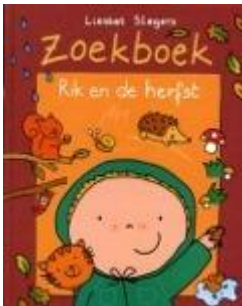
Fictieve boeken

De herfst van kleine Gans, Briony May Smith en Elly Woollard
Aan het eind van de zomer voelt Gans dat er iets gaat gebeuren. Ze moet iets doen, net als haar vrienden. De eekhoorns begraven nootjes en de beren verzamelen bladeren voor hun winterslaap. Maar hoe komt Gans erachter wat zij moet doen? Oblong prentenboek met sfeervolle illustraties in warme kleuren en tekst op rijm. Vanaf ca. 4 jaar.

De vier kabouterijtjes in de herfst, Marianne Brusser en Ron Schröder
Verhalen over de vier kabouterkinderen Moontje, Maartje, Joep en Johannes. De broertjes en zusjes beleven in de herfst allerlei kabouteravonturen. Prentenboek met kleurrijke collages en tekst op rijm. Vanaf ca. 3 jaar.

Rik en de herfst, Liesbet Slegers
Rik helpt papa met bladeren harken, zoekt in het bos nootjes en herfstbladeren om mee te knutselen op school en verkleedt zich voor Halloween. Prentenboek met elf thematische zoekplaten rond de herfst, met eenvoudige zwartomlijnde kleurenillustraties. Vanaf ca. 4 jaar.

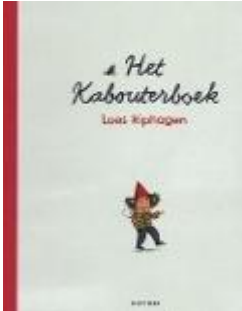
Kaatje houdt van de herfst, Pascal Vermeersch en Petra Pardon
Kaatje en haar vrienden Frits en Frats, Kamiel en Viktor beleven avonturen in de herfst. Ze gaan met hun zaklamp het bos in, maken een kampvuur, verzamelen kastanjes en dennenappels en bouwen een huisje voor de egel. Groot formaat prentvertelling met kleurenillustraties en enkele aanwijsplaten. Vanaf ca. 4 jaar.

Een bos vol herfst, Mariken Jongman
Het is herfst. Ga je mee naar het bos? Samenleesboek voor kleuters om in aanraking te komen met woorden en letters. Met eenvoudige informatie over herfst. AVI-Start. Vanaf ca. 5 jaar.

Eekhoorn in de herfst, Anita Loughrey en Daniel Howarth
Als Eekhoorn in de herfst nootjes verzamelt, weet hij niet meer waar hij ze heeft gelaten. Prentenboek met paginagrote kleurenillustraties, weetjes over de herfst en knutseltips. Vanaf ca. 4 jaar.

Het kabouterboek, Loes Riphagen
Kabouter Kik neemt je mee in de wereld van de moderne, stadse kabouter. Leer alles over hoe kabouters leven, wat ze de hele dag doen en hoe ze zich zo goed verborgen weten te houden. Prentenboek met speelse, sfeervolle kleurenillustraties. Vanaf ca. 4 jaar.

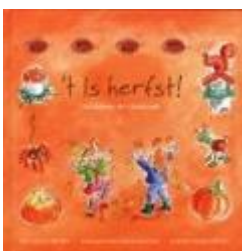

Ossip en de onverwachte reis, Annemarie van Haeringen
Kabouter Ossip heeft als verrassing zoete broodjes gebakken. Terwijl de broodjes afkoelen, vindt hij een rode draad die hij volgt. Zo begint een spannende tocht, die eindigt bij zijn kaboutervriendin Wawa. Maar wat is er met haar mutsje gebeurd? Prentenboek met kleurrijke tekeningen. Vanaf ca. 4 jaar.

De blaadjesdief, Alice Hemming en Nicola Slater
Eekhoorn is boos. Een paar mooi gekleurde blaadjes van zijn boom zijn verdwenen. Loopt er een dief door het bos? Vierkant prentenboek met kleurrijke illustraties. Vanaf ca. 4 jaar.

Liedjes en versjes

't Is herfst! Jolanda Dijkmeijer
Lianne en Luuk maken voor een herfstmarkt allemaal leuke knutsels. Met liedjes, gedichtjes, knutseltips, recepten en weetjes over de herfst. Vanaf ca. 4 jaar.

Het vrolijke herfstvoorleesboek, Marianne Busser en Ron Schöder
Bundel met verhaaltjes, liedjes en rijmpjes over de herfst. Met bekende personages als de blote koning, de ettertjes, varkentje Knorrepot en het mannenkoor. Vanaf ca. 4 jaar.

De liedjesalmanak, Annette Fienieg en Koos Meinderts
Oude en nieuwe liedjes en een gedichtje bij elke maand in de herfst en de winter. Over o.a. Prinsjesdag, appels, sneeuwvlokjes en dierencarnaval. Met liedjes op cd en grote, sfeervolle kleurenillustraties. Vanaf ca. 4 t/m 7 jaar.

Het grote voorleesboek van het bos, Selma Noort
Noor (7) en Roel (5) gaan in het najaar vaak met papa en mama naar een huisje in het bos. Daar kunnen ze heerlijk spelen. Met liedjes, recepten, weetjes, knutseltips en veel kleurrijke illustraties. Vanaf ca. 4 jaar.

De herfst van kapitein Winokio, Emilie Vercruyssen en Winok Seresia
Ruim 25 liedjes en versjes over de herfst. Met thema's als spinnen, Halloween, voorlezen en noten. Met sfeervolle liedjes op cd en paginagrote kleurenfoto's in retrostijl. Vanaf ca. 3 t/m 6 jaar.

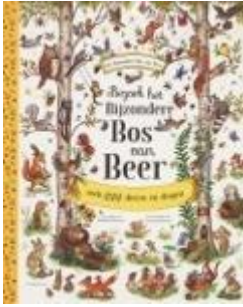
Zoekboeken

Het is herfst, Rotraut Susanne Berner
Zie je de lampionnenoptocht en overal die grappige pompoenen? En kijk eens naar de blaadjes en de kastanjes die uit de bomen waaien! Groot hardkartonnen prentenboek zonder tekst met gedetailleerde, kleurrijke tekeningen van het leven in de stad en daarbuiten in de herfst. Vanaf ca. 3 jaar.

Herfst, Amy Cartwright
In de herfst helpen Mila en Simon papa in de tuin met bladeren harken. In het bos zien ze mooie paddenstoelen en kastanjes, en bij opa en oma krijgen ze mooie pompoenen voor Halloween. Kun jij de grootste pompoen aanwijzen? En hoeveel spinnen tel je? Vierkant prentenboek met vrolijk gekleurde illustraties en zoekopdrachten. Vanaf ca. 3 jaar.

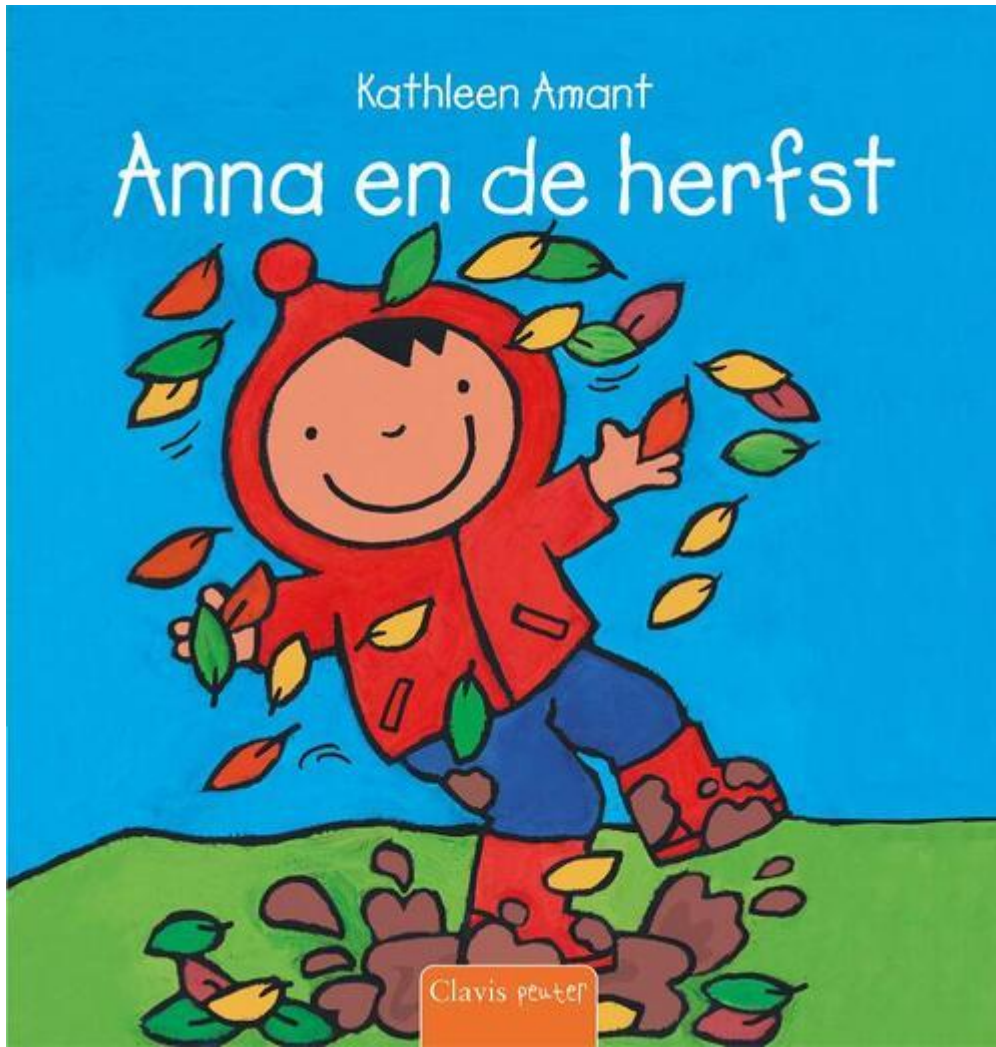

Bezoek het bijzondere bos van beer, Rachel Piercey
Beer vertelt wat er allemaal gebeurt in zijn bijzondere bos in de lente, de zomer, de herfst en de winter. Kun je alle dieren vinden die druk bezig zijn, zoals de bij die een narcis poetst en de eekhoorns die eikels begraven? Groot prentenboek met sfeervolle kleurenillustraties, tekst op rijm en grappige zoekopdrachten. Vanaf ca. 4 jaar.

Uitgewerkte les 1: Amuserende tekst – digitaal prentenboek ‘Anna en de herfst’.

https://www.youtube.com/watch?v=tWmUrn-4t_Y

Doel van de les:

Tekstsoort:

Amuserende tekst
Prentenboek (digitaal)

Mondelinge taalvaardigheid:

Gesprekken

Ik kan antwoord geven op een eenvoudige vraag.
Ik kan gerichte vragen stellen aan een verteller.
Ik kan met een leergesprek meedoen en bij het onderwerp blijven.
Ik kan vloeiend en verstaanbaar praten, de klinkers en medeklinkers zijn goed te verstaan.
Ik kan mij houden aan de gespreksregels, zoals naar elkaar luisteren, wachten op je beurt.

Onderzoekend lezen:

Leesstrategie 1: Voorspellen Oriëntatie op verhaal en tekst

Ik voorspel waar de tekst over gaat door te kijken naar de plaatjes en de titel te weten.
Ik kan voorspellen hoe een tekst verder gaat als ik pas een deel heb gelezen.
Ik denk na over wat ik al van een onderwerp weet.

Leesstrategie 4: Samenvatten

Ik kan het verhaal of de informatie in het kort navertellen.
Ik kan het verhaal naspelen.

Sessie 1: betekenisronde

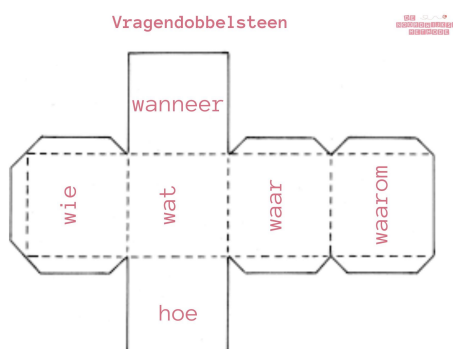
Laat de kinderen voorspellen waar de tekst over gaat door te kijken naar de plaatjes en de titel. Wat weten de kinderen al over dit onderwerp?

Stop het filmpje op een willekeurig moment en laat de kinderen voorspellen hoe het verhaal afloopt.

Sessie 2: detailronde:

Pak de vragendobbelsteen erbij. Op de vragendobbelsteen staan de woorden wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe. Laat de kinderen vragen verzinnen over het verhaal. Beantwoord samen met de kinderen de vragen.

Let erop dat de kinderen zich houden aan de gespreksregels, zoals naar elkaar luisteren en wachten op je beurt.

Sessie 3: contextronde

Leesatelier/theateratelier: Maak samen een vertelafel of maskers om het verhaal na te spelen.

Ontdek/natuuratelier: Leg verschillende materialen uit het boek en overige materialen op de tafel. Laat de kinderen de voorwerpen sorteren die voorkomen in het boek/ die passen bij de herfst.

Rekenatelier: Laat de kinderen met de voorwerpen uit het verhaal reeksen leggen en naleggen van elkaar.

Sessie 4: Reflectieronde

Bij de 4^e leesronde controleren we of de leesdoelen zijn behaald.

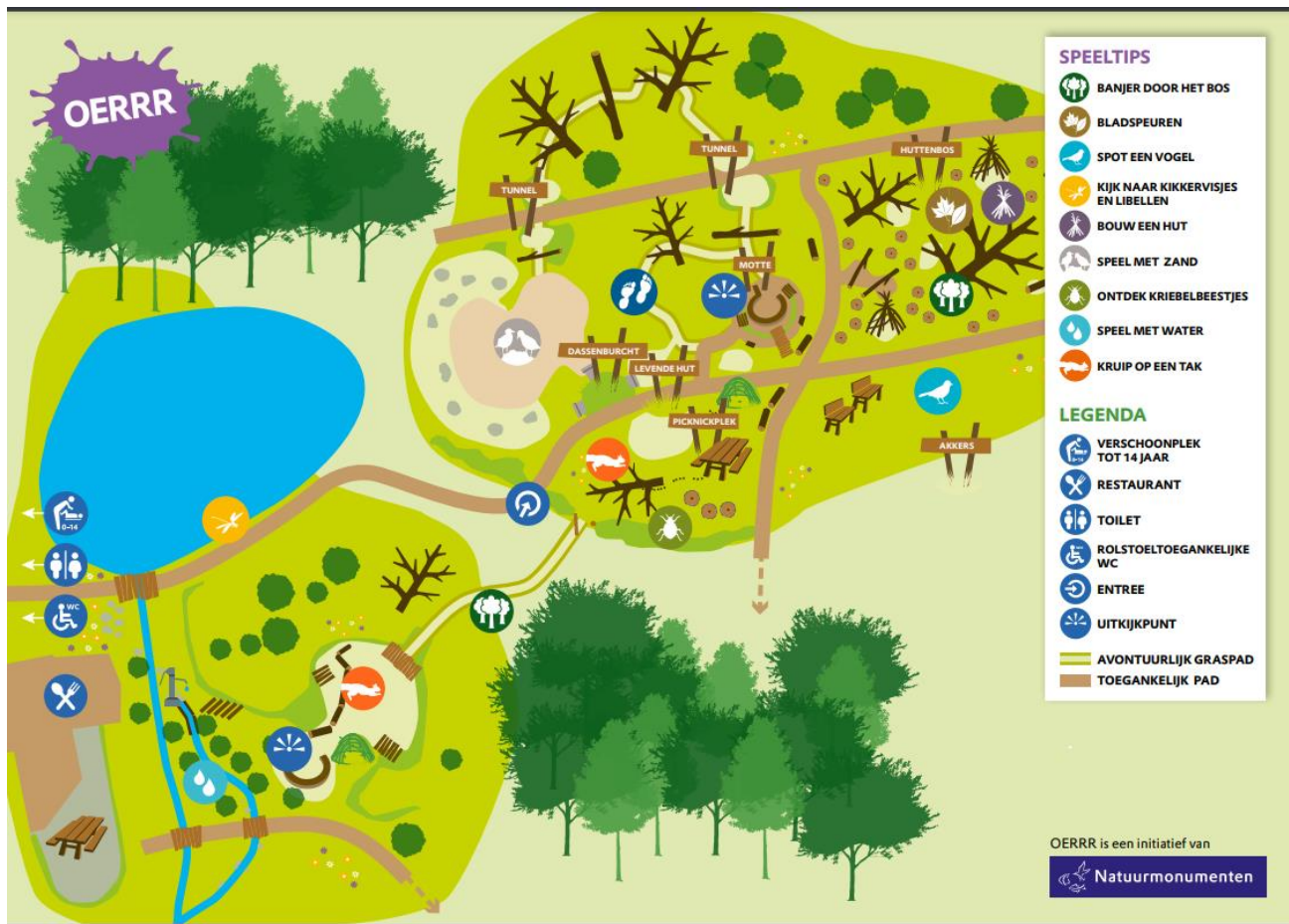

Dobbel nogmaals met de vragendobbelsteen en laat de kinderen het verhaal navertellen door antwoord te geven op de vragen.

Uitgewerkte les 2: Informatieve tekst - plattegrond

Vind de volledige plattegrond via:

https://res.cloudinary.com/natuurmonumenten/raw/upload/v1597049832/2020-08/Speelnatuur-Bergherbos_print.pdf

Bron: OERR

Doel van de les:

Tekstsoort:

Informatieve tekst
Plattegrond

Taalbegrippen:

Ik herken pictogrammen.

Woordenschat:

Algemeen

Ik begrijp nieuwe woorden.

Ik kan nieuwe woorden toepassen in de juiste context.

Ik kan een moeilijk woord uitleggen in eigen woorden.

Sessie 1: betekenisronde

Bekijk met de kinderen de plattegrond op het digibord of geef de kinderen een uitgeprinte versie van de plattegrond. Wat zien de kinderen op de plattegrond?

Laat de kinderen aanwijzen waar ze graag heen zouden willen in het bos en laat ze uitleggen waarom ze daarheen willen.

Sessie 2: detailronde:

Doe een petje op/petje af met de volgende vragen over de pictogrammen op de kaart. Laat de kinderen aanwijzen op de kaart waar ze de activiteit kunnen doen.

1. In dit bos kan ik met water spelen.
2. In dit bos kan ik op takken kruipen.
3. In dit bos kan ik op zoek gaan naar kriebelbeestjes.
4. Hier kan ik met mijn blote voeten door het gras sluipen.
5. Hier kan ik met al mijn vriendjes picknicken.

Speel de levende plattegrond na in de klas. Hang afbeeldingen uit bijlage 4 verspreid op door de klas. Noem de omschrijvingen van de afbeeldingen een voor een op. De kinderen rennen naar de juiste afbeelding.

1. Hier kan ik hutten bouwen.
2. Dit is de ingang/entree.
3. Hier kan ik door het bos heen banjeren.
4. Hier kan ik een hapje eten.
5. Hier kan ik met de rolstoel naar de wc.
6. Hier kan ik met vogels spotten.

7.

Sessie 3: contextronde

Kunstatelier: Laat de kinderen hun droombos ontwerpen en laat ze de plattegrond van dit bos tekenen op papier. Wat moet je allemaal kunnen doen in jouw bos? En welke planten en dieren kun je vinden in het bos?

Theateratelier: Hang de grote plattegrond op in het lokaal. Laat de kinderen spelen alsof ze de boswachter en bezoekers van het bos zijn. De bezoekers willen graag ergens heen, kan de boswachter ze helpen om ernaartoe te komen? En wat komen ze onderweg allemaal tegen?

Sessie 4: Reflectieronde

Bij de 4^e leesronde controleren we of de leesdoelen zijn behaald.

Laat de pictogrammen uit bijlage 3 zien aan de kinderen. Laat de kinderen nadenken over de betekenis van de pictogrammen.

Herhaal hierbij de moeilijke woorden, zoals rolstoel, entree, spotten en door het bos banjeren.

Uitgewerkte les 3: Amuserende tekst – songtekst herfst

Amuserende tekst - songtekst – herfst Hoelahoep. <https://schooltv.nl/video/herfst-liedje-uit-hoelahoep/#q=herfst> Zie songtekst hieronder.

Songtekst Herfst Hoelahoep

Kijk eens naar de grote bomen.
Kijk eens naar de blaadjes op het mos.
De paddenstoelen ze zijn weer gekomen.
Het is herfst, herfst, herfst, herfst, herfsttijd in het bos.

Soms zijn ze klein, soms zijn ze groot.
Soms zijn ze oranje, maar soms zijn ze rood.
Kijk, daar staat een hele grote witte...
Denk je dat ik daarop gaan zitten?

Nee, Hoela!

Kijk eens naar de grote bomen.
Kijk eens naar de blaadjes op het mos.
De paddenstoelen zus zijn weer gekomen.
Het is herfst, herfst, herfst, herfst, herfsttijd in het bos.

Soms zijn ze bruin, soms zijn ze geel.
Soms zijn ze alleen en soms ook met veel.
Ik zie een rode met drie mooie stippen.
Denk je dat ik daarop kan gaan wippen?

Nee Hoela, nee!

Grapje!

Doel van de les:

Tekstsoort:

Amuserende tekst
Songtekst

Vorbereidend technisch lezen:

Rijmwoorden

Ik kan aangeven of woorden wel of niet op elkaar rijmen.
Ik kan rijmwoorden herkennen in een liedje, versje of gedichtje.
Ik kan een rijmregel afmaken met een rijmwoord.
Ik kan een rijmwoord bedenken bij een bepaald trefwoord.

Woorden

Ik kan woorden en zinnen correct nazeggen.
Ik kan woorden die ik hoor onthouden in de juiste volgorde.

Sessie 1: betekenisronde

Zing samen met de kinderen het liedje na. Bedenk bij het liedje bewegingen, de kinderen doen je na.

Sessie 2: detailronde:

Doe met de kinderen het spel 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet en het rijmt op...' Gebruik hiervoor de woorden die ook voorkomen in het lied.
Voorbeelden:

1. En het rijmt op veel (geel).
2. En het rijmt op mos (bos).
3. En het rijmt op wippen (stippen).
4. En het rijmt op groot (rood)
5. En het rijmt op gekomen (bomen).

Sessie 3: contextronde

Schrijf-/stempelatelier: Geef de leerlingen een (herfst)woord. De kinderen stempelen de rijmwoorden. Zoals bos (mos, los) en tak (kak, zak).

Muziekatelier: Laat de kinderen het liedje uitbeelden in gebaren. Of laat ze het liedje ondersteunen met muziekinstrumenten.

Theateratelier: Laat de kinderen het lied meezingen alsof ze verschillende bosdieren zijn. Denk hierbij aan: een bange kleine muis, een grote stoere beer, een blij vogeltje.

Sessie 4: Reflectieronde

Bij de 4^e leesronde controleren we of de leesdoelen zijn behaald.

Noem een aantal herfstwoorden. De kinderen benoemen een rijmwoord.
Denk aan takken, uil, beer, blad, boom.

kabouter feest

voor alle kabouters!

in de boshut

neem snoepjes mee

kom om 3 uur

Doel van de les:

Tekstsoort:

Activerende tekst
Reclameposter

Vorbereidend technisch lezen:

Woorden

Ik kan woorden en zinnen correct nazeggen.
Ik kan woorden die ik hoor onthouden in de juiste volgorde.
Ik kan horen of een woord kort of lang is.
Ik kan zien of een geschreven woord kort of lang is.
Ik herken hetzelfde woord of dezelfde letter.
Ik weet dat woorden die we spreken ook geschreven kunnen worden.

Zinnen

Ik weet dat een zin uit woorden bestaat.
Ik kan aangeven uit hoeveel woorden een zin bestaat.
Ik weet dat een lange zin veel woorden heeft en een korte zin weinig woorden.
Ik kan het eerste en laatste woord uit een zin benoemen.
Ik kan een zin langer maken.
Ik kan een zin maken met een trefwoord.

Vorbereidend aanvankelijk schrijven:

Schrijven

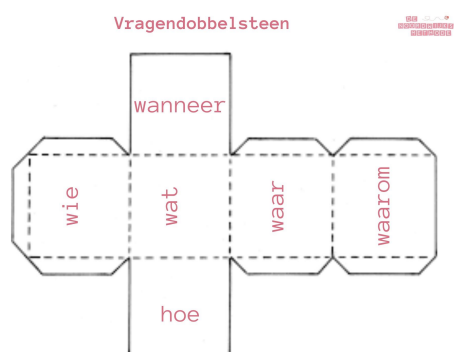
Ik kan woorden (na)stempelen.
Ik kan woorden naschrijven.

Sessie 1: betekenisronde

Laat de flyer zien aan de kinderen. Kunnen de kinderen aan de hand van de afbeeldingen voorspellen voor wie, waar, hoe laat het feest is en wat ze mee moeten nemen?

Pak de vragendobbelsteen erbij. Op de vragendobbelsteen staan de woorden wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe. Laat de kinderen vragen verzinnen over het verhaal. Beantwoord samen met de kinderen de vragen.

Let erop dat de kinderen zinnen maken waarin trefwoorden zoals boshut, snoepjes en 3 uur zijn verwerkt.

Sessie 2: detailronde:

Kijk nu met de kinderen goed naar de tekst. De kinderen hebben proberen te voorspellen voor wie, waar, hoelaat het feest is en wat ze moeten meenemen.

Laat de kinderen:

- benoemen welke zin het langst is.
- tellen uit hoeveel woorden de zinnen bestaan.
- benoemen wat het eerste en het laatste woord is van een zin.
- benoemen welke woorden die de juf opleest korter zijn en welke langer.
- de woorden/ zinnen die je opleest nazeggen.
- de zinnen langer maken.

Sessie 3: contextronde

Schrijfatelier: Laat de kinderen zelf een flyer maken voor een kabouterfeest. Hoelaat begint hun feest? En wat moeten de kabouters meenemen?

Kunstatelier: Laat de kinderen het kabouterfeest schilderen. De kinderen schilderen de kabouters, de boshut en de snoepjes. Laat kinderen naderhand de woorden 'kabouter, boshut en snoep' nastempelen of naschrijven op hun schilderij.

Theateratelier: Laat de kinderen het kabouterfeest naspelen. Let erop dat de kinderen het spel spelen alsof zij de kabouters zijn die op het feest willen komen.

Sessie 4: Reflectieronde

Bij de 4^e leesronde controleren we of de leesdoelen zijn behaald.

Lees de volgende zinnen voor en laat ze zien op het bord:

- Het feest was leuk.
- Het snoep smaakte lekker.
- De kabouters waren allemaal lief.

Laat de kinderen vertellen welke zinnen en woorden het langst zijn en welke het kortst. En weten de kinderen ook uit hoeveel woorden de zinnen bestaan? En met welk woord de zin eindigt en met welk woord de zin begint?

Uitgewerkte les 5: Informatieve tekst – kijkplaat

Informatieve tekst – interactieve praatplaat heft -
<https://www.thinglink.com/scene/835069825897201665>

Doel van de les:

Tekstsoort:

Informatieve tekst

Kijkplaat

Mondelinge taalvaardigheid:

Gesprekken

Ik kan antwoord geven op een eenvoudige vraag.

Ik kan gerichte vragen stellen aan een verteller.

Ik kan mij houden aan de gespreksregels, zoals naar elkaar luisteren, wachten op je beurt.

Luisteren

Ik kan naar aanleiding van een klein verhaal het juiste plaatje aanwijzen.

Ik kan aandachtig meedoen aan luisterspelletjes.

Spreken en luisteren

Ik kan duidelijk uitleg geven, bijvoorbeeld bij tekeningen of afbeeldingen.

Ik kan kort vertellen over een bekend voorwerp of afbeelding.

Ik kan de kring rondkijken als ik iets vertel.

Ik kan een eigen verhaal duidelijk en verstaanbaar vertellen.

Schrijven:

Informatieve tekst

Ik kleur een staafdiagram

Sessie 1: betekenisronde

Bekijk met de kinderen de kijkplaat. Vraag aan de kinderen wat ze op de kijkplaat zien. Wat herkennen ze wel en wat herkennen ze niet?

Sessie 2: detailronde:

Lees de volgende zinnen een voor een voor. Kunnen de kinderen aanwijzen op de kaart waarover het gaat?

1. Wij zijn beste vrienden en we houden van dansen om de boom heen.
2. Ik spring in de plas, nu ben ik helemaal nat.
3. Ik kijk naar kriebelbeestjes, wat zijn ze toch lief.
4. Wij zijn Jip en Lien en we waaien bijna weg door de wind!
5. Ik wijs aan iedereen de weg door het bos.

Neem een persoon of voorwerp van de kijkplaat in gedachten. De kinderen stellen vragen om erachter te komen wie of wat het is.

Sessie 3: contextronde

Mondelingen activiteit voor in de kring: De kinderen vertellen bij een persoon, dier of ding uit de afbeelding een eigen verhaaltje.

ICT-atelier: Laat de kinderen een staafdiagram maken van alles wat ze kunnen vinden op de kijkplaat. Gebruik hiervoor bijlage 5.

Natuuratelier: Laat de kinderen een rollenspel doen waarin ze laten zien hoe ze goed voor het bos kunnen zorgen. Waarom is het belangrijk om goed voor het bos te zorgen?

Sessie 4: Reflectieronde

Bij de 4^e leesronde controleren we of de leesdoelen zijn behaald.

Doe een luisterspelletje. Laat de volgende geluiden horen aan de kinderen. Kunnen de kinderen horen waar het geluid vandaan komt? Laat ze dit aanwijzen op de kijkplaat.

1. Bladeren: <https://www.youtube.com/watch?v=LVCNNO6NH5E>
2. Plas water: https://www.youtube.com/shorts/UDJSXFG9M_U
3. Harde wind: <https://www.youtube.com/watch?v=ZD47Mhzm-CU>
4. Regendruppels: https://www.youtube.com/watch?v=t-nsQ3lj_Qw
5. Uil: <https://www.youtube.com/watch?v=vAyxuiFkdY>

Uitgewerkte les 6: Amuserende tekst – prentenboek De
Blaadjesdief

Doel van de les:

Tekstsoorten:

Amuserende tekst.
Prentenboek.

Onderzoekend lezen:

Algemeen.
Ik leer wat de voor- en achterkant is van een boek.

Leesplezier.
Ik kan me goed concentreren op een voorgelezen verhaal en beleef plezier aan het luisteren.

Leesstrategie 1: Voorspellen Oriëntatie op verhaal en tekst.
Ik kan aan de buitenkant van een boek zien waar het over zal gaan.
Ik voorspel waar de tekst over gaat door te kijken naar de plaatjes en de titel te weten.

Leesstrategie 2: Vragen stellen met De Denkbubbels.

Onthouden en begrijpen: Waar gaat de tekst over? Wat is de hoofdgedachte? Wie is de hoofdpersoon?

Kritisch denken: Hoe onderzoek ik of de informatie klopt? Is het een feit of een mening? Hoe kom ik erachter of het waar is?

Verbanden leggen: Waar heeft het onderwerp nog meer mee te maken? Wat hoort bij elkaar? Wat is oorzaak en gevolg?

Perspectief nemen: Hoe denkt iemand anders erover? Iemand die in een andere tijd leefde of ergens anders woonde?

Creatief denken: Hoe zou het anders kunnen? Welke oplossingen kan ik bedenken? Hoe zou ik willen dat het zou zijn?

Persoonlijke relevantie: Wat heeft het met mijzelf te maken? Wat vind ik ervan? Wat betekent dit voor de actualiteit, mijn familie?

Waardebepaling: Is het belangrijk? Voor wie? Waarom?

Leesstrategie 4: Samenvatten.

Ik kan personages uit een verhaal benoemen.

Schrijven:

Aanvankelijk schrijven

Ik kan woorden (na)stempelen.

Ik kan woorden naschrijven.

Ik kan woorden en korte zinnen (2 woorden) schrijven. (groep 2)

Ik kan een tekening maken om een woord uit te beelden.

Activerende tekst

Poster

Sessie 1: betekenisronde

Introduceer het boek eventueel met een eekhoornknuffel en allerlei blaadjes in de kring. Eekhoorn is blaadjes kwijt. Kunnen de kinderen hem helpen de dief te zoeken?

Bekijk samen met de kinderen de voorkant en de achterkant van het boek. Waar denken de kinderen dat het boek over gaat?

Bekijk ook de plaatjes en de titel, weten ze nu al meer?

Sessie 2: detailronde:

Laat de kinderen de vragen over de tekst beantwoorden:
Onthouden en begrijpen: Waar gaat de tekst over? Welke personages kwamen er voorbij in het verhaal?

Kritisch denken: Zouden alle bomen op dezelfde tijd hun bladeren verliezen?

Verbanden leggen: Wat hoort er naast het vallen van de blaadjes nog meer bij de herfst?

Perspectief nemen: Dit gebeurde vorig jaar ook, weet je nog? Wat denk jij dat er vorig jaar gebeurd zou zijn?

Creatief denken: Iemand heeft het gras gestolen! Hoe zou jij dit probleem oplossen? Kun je iets bedenken waardoor eekhoorn geen blaadjes meer kwijt raakt?

Persoonlijke relevantie: Vind jij het ook wel eens lastig om lief te zijn voor anderen? Kun je een voorbeeld noemen?

Sessie 3: contextronde

Kunstatelier: Laat de kinderen een gezocht poster ontwerpen. Laat ze hierop tekenen wat kwijt is en hoe de vinder het terug kan brengen. De kinderen die het al kunnen schrijven er woordjes of zinnestjes bij.

Rekenatelier: Bladeren tellen, sorteren op kleur, patronen naleggen, wegen etc.

Sessie 4: Reflectieronde

Bij de 4^e leesronde controleren we of de leesdoelen zijn behaald.

Laat de kinderen rondlopen. Als jij in je handen klapt staan ze stil en vormen een tweetal. Laat een pagina zien uit het verhaal. Kunnen ze nog vertellen wat er hier gebeurde.

Informatieve teksten

Informatieve tekst - Interactieve kijkplaat seizoenen –

<https://schooltv.nl/link/de-vier-seizoenen/#q=herfst>

Raadsels over de herfst

Van tak tot tak weef ik een web
Zodat ik wat te eten heb..
(Innemiene min ik ben een ... spin)

Mijn kleur is roodbruin
En mijn staart lijkt een pluim
Ik hou allerlei nootje
Vast tussen mijn pootjes
(Innemenemoorn ik ben een... eekhoorn)

Ik ken een heel klein stoeltje; je ziet 't in het bos
Het staat daar onder de bomen of tussen t groene
mos
Het heeft de mooiste kleuren en vaak is het heel klein
Nou, wat zou dat wezen, wat voor stoeltje zal dat zijn?
(Inneminnemoel ik ben een ... paddenstoel)

Het heeft een huisje.. op zijn rug
Daarom loopt het niet zo vlug
Het kruipt langzaam over straat
Ik denk dat je het nu wel raadt!
(Tikke tokke tak ik ben een kleine... slak)

Ik ben klein en rond
Ik scharrel over de grond
Wormpjes en insecten is wat ik zoek
In de tuin, onder een heg of in een hoek
Als ik bang ben, kruip ik niet in een holletje
Ik maak van mezelf een prikkelig bolletje!!
(Tikke takke tegel ik ben een ... egel)

Ik ben een huisje voor kastanjes
En wie had dat nou verwacht?
Van buiten heb ik prikkels
Maar van binnen ben ik lekker zacht!!
(Tikke takke tolster ik ben een ...bolster)

Eerst woonden we hoog en waren we groen,
Maar toen... maar toen..
Toen werden we rood, bruin of geel
En we dwarrelen naar benee, alleen of met heel veel
En na deregen
Zijn we moeilijker weg te vegen!!
(mie moe maderen wij zijn... bladeren)

Ik ben klein en draag een petje
Ik val in de herfst op een mos-bedje
Soms ben ik groen, soms ben ik bruin
Zoek me in het bos of misschien wel in de tuin..
(Tikke takke teikeltje .. ik ben een **eikeltje**)

Ik ben groot en soms wel hoger dan een huis
In mij wonen vogels.. of een eekhoorn of een muis
Ze maken een nestje .. in mijn stam of op een tak
Veel diertjes schuilen in mijn bladerendak
In de herfst raak ik al die bladeren kwijt
Ik ben klaar voor de koude wintertijd!
(Tikke takke toom.. ik ben een **herfst-boom**)

In de herfst ben ik klaar..
Als de wind komt: vallen maar!!
Soms in een bolster, soms alleen
Ik ben een soort noot, maar wat voor één?
(Tikke takke tanje ik ben een... **kastanje**)

Spetter.. spatter spat..
Nat.. nat.. nat..
Wat valt naar beneden?!Had ik maar een paraplu! O..jee
Al dat water ik kan er niet tegen
ik wordt nat van de... regen

Ik ben gemaakt van water en ik ben alleen..
Ik val op je arm, je rug of je been
Je hoort dan spet of spat
En ik ben lekker nat!
Dikke dakke duppel ik ben één... **regen-dr-uppel**

Dicht lijk ik op een wandelstok
Open je mij, dan krijg ik een hoepelrok!
Ik hou al het water tegen
Dat valt uit de lucht.. bah al die regen!
Ik sta bol als een boog
Nu blijf je lekker droog
Pi pa pu.. ik ben een **pa-ra-plu**

Ik stamp in de plassen en loop in de regen..
Mijn voeten blijven droog, ik kan er tegen!
Ik kan zelf in een diepe plas staan!!
Wat hebben mijn voeten aan?
(tikke tokke taarzen.. het zijn **laarzen**)

Bron: Marleen Lam, 2008
([http://www.jufjanneke.nl/Project%20herfst/Herfst_raadseltjes\[1\].pdf](http://www.jufjanneke.nl/Project%20herfst/Herfst_raadseltjes[1].pdf))

Recept appelmoes maken

Appelmoes: stap voor stap

1		Was je handen
2		Weeg de appels: 4 Grote appels of 1 Kilogram
3		Schil de appels
4		Verwijder het klokhuis
5		Snijd de appels in stukjes
6		1 Deciliter water erbij
7		100 Gram suiker 1 Theelepel kaneel
8		Ongeveer 15 minuten koken. Roer soms
9		Pureren tot appelmoes
10		Doe de appelmoes in potjes

Correspondentie en communicatie

Brief van kabouter Lampje

Lieve kinderen van groep ...

Mijn naam is Kabouter lampje. Ik heb een probleem.. Ik ben verdwaald en kan mijn boshuisje niet meer terugvinden. Willen jullie mij in het bos komen zoeken?

Ik was bomen aan het tellen. Bij boom 10 was ik de tel kwijt, misschien dat jullie mij hier zien?

Hopelijk komen jullie mij snel helpen!

Liefs,
Kabouter Lampje

Amuserende of ontspannende teksten

Digitaal prentenboek – Dikkie Dik

<https://www.google.com/search?client=opera&q=online+prentenboek+herfst&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8#fpstate=ive&vld=cid:5199d0d3,vid:Z-ZsRyNRI3E>

Songtekst – Apennoten

https://cdn.schooltv.nl/fileadmin/PROGRAMMA/Basisonderwijs/Apennoten/apennoten_33_bladmuziek_herfst.pdf

SWING **HERFST** BAS FORTGENS

1 ALS DE HERF-ST IS GE-KO-MEN EN DE RE-GEN HEEL HARD PLENST. DE

3 VO-GELS OP VA-KAN-TIE GAAN NAAR SPAN-JE. BLAAST DE WIND TE-GEN DE BO-MEN, BLAAD-JES

6 VAL-LEN OP DE GROND.... GROEN, ROOD, BRUIN EN SOMS O-RAN-JE!

9 HOOR DE WIND EENS BLA-ZEN... KIJK DE VO-GELS GAAN OP REIS.

12 VOEL DE STORM EENS RA-ZEN... EN DE

15 LUCHT IS KOUD EN GRIJS... ALS DE

Chords: C, G/B, A^{MIN}7, A^{MIN}7/G, D^{MIN}7, D^{MIN}7/C, C/G, G⁷, C, G/B, C⁷/B^b, F, D^{MIN}7, G, G⁷, C, FINE, F/G, G⁹, F/G, G⁹, C^{MAJ}9, C, C^{MAJ}9, C, F/G, G⁹, F/G, G⁹, F[♯]MIN⁷(b5), G^{SUS}, G⁷, D.C. AL FINE

Korte versjes over de herfst

Van nul tot vier

Herfst

Herfst, wat heb je te koop

Herfst, herfst, wat heb je te koop.
Duizend kilo blaadren op een hoop.
Zakken vol met wind, ja mijn kind.
Ik weet niet of jij dat aardig vindt.

Zie je de kastanjes

Zie je de kastanjes aan de bomen?
Zie je alle eikels op het mos?
Nu is het herfst, de bladeren vallen.
Nu is het herfst in ieder bos.

Op een grote paddenstoel

Op een grote paddenstoel, rood met witte stippen.
Zat kabouter Spillebeen heen en weer te wippen.
Krak, zei toen de paddenstoel, met een diepe zucht.
Allebei de beentjes, hoepla in de lucht.

Pak je laarzen

Pak je laarzen, pak je jas.
Moeder breidt een wollen das.
Loop maar in de regen.
Loop maar in de wind.
Klap in je handen mijn lieve kind.

Hoor de wind eens waaien

Hoor de wind eens waaien, woei, woei, woei.
Zie de bomen zwaaien, woei, woei, woei.
Ga niet zo tekeer, jij lastige meneer.
Ik blijf lekker binnen, wat een lelijk weer.

Herfstblaadjes

Vijf herfstblaadjes hangen aan een tak.
Hé, denkt de wind, Als ik die nu eens pak.
Dan vult hij zijn wangen, zijn wangen worden rond.
Hoei, hoei, hoei, hoei!
Weg vliegt het blaadje en valt hoepla op de grond.

Spetter spetter spat

Spetter spetter spat
Ik word kletskleddernat.
Ik huppel door de regen.
Daar kan ik wel tegen.
Spetter spetter spat.
Ik word kletskleddernat.

Versje herfst

Herfst

Als de zomer haast voorbij is
staat de herfst al voor de deur
dan krijgen alle groene blaadjes
stuk voor stuk een nieuwe kleur
soms gaat dat een beetje langzaam
elke dag een blad of twee
als de boswachter dus tijd heeft

helpt hij graag een handje mee
en hij maakt de groene blaadjes
rood, oranje, bruin of geel
eindelijk - het laatste blaadje
nu zijn alle bomen klaar
en als de blaadjes straks gaan vallen
harkt hij alles bij elkaar!

Versje een klein zwart spinnetje

Versje: Een klein zwart spinnetje

Er woont een klein zwart spinnetje in mijn schoen.

En dat spinnetje kruipt
Van mijn schoen tot op mijn knie.

Van mijn knie tot
op mijn buik.

Van mijn buik
tot op mijn schouder.

Van mijn schouder, zo langs
mijn oor tot op mijn hoofd.

Het spinnetje kijkt
naar links.

Het spinnetje kijkt
naar rechts.

En...roetjsssss

terug in mijn schoen.
Hubrechts CH.

Bijlage 1: Tabel tekstsoorten en werkvormen

Hoofddoelen	Taalbegrippen	Mondelinge taalvaardigheid	Voortgezet technisch lezen	Woordenschat	Onderzoekend lezen	Schrijven
Uitgewerkte les 1: Amuserende tekst – Anna en de herfst		De kinderen bedenken vragen en beantwoorden elkaars vragen in een leergesprek. Ze leren om te luisteren naar elkaar.			De kinderen voorspellen waar het verhaal over gaat en hoe het verhaal afloopt.	
Uitgewerkte les 2: Informatieve tekst - plattegrond	De kinderen kunnen pictogrammen herkennen.			De kinderen leren nieuwe woorden en passen deze toe.		
Uitgewerkte les 3: Amuserende tekst – songtekst herfst			De kinderen oefenen met rijmwoorden.			
Uitgewerkte les 4: Activerende tekst – reclamefolder kabouterfeest			De kinderen doen verschillende oefeningen met korte woorden en zinnen.			De kinderen stempelen en schrijven korte woordjes.
Uitgewerkte les 5: Informatieve tekst - kijkplaat		De kinderen kunnen een verhaal vertellen bij een afbeelding en hier vragen over stellen.				De kinderen leren hoe ze een staafdiagram moeten invullen.
Uitgewerkte les 6: Amuserende tekst – Prentenboek Bladerdief					Voorspellen Vragen beantwoorden Personages benoemen	Poster maken en daarop woorden schrijven/stempelen en tekenen.

Bijlage 2: 8 werkvormen per ronde

Ronde 1: Betekenisronde

- Er liggen afbeeldingen over het verhaal in de kring. De leerkracht of een kind geeft een omschrijving bij een van de afbeeldingen. Wijs aan welke afbeelding bij de omschrijving hoort.
- Maak zinnen af over het verhaal. Bijv. De jongen ging...
- De leerkracht stopt ergens in het verhaal met lezen. Voorspel hoe het verhaal verder zou kunnen gaan. De leerkracht leest vervolgens de rest van het verhaal voor.
- Dobbel met een dobbelsteen waarop de woorden "wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe" staan. De leerkracht stelt een vraag die met dit woord begint.
- Speel met poppetjes, diertjes en andere attributen het verhaal na.
- Beantwoord vragen over de tekst met petje op/petje af, staan/zitten, 1 been, etc.
- Reconstrueer het verhaal door afbeeldingen van personen of voorwerpen uit het verhaal op volgorde te leggen. Vertel daarna aan de hand van de afbeeldingen het verhaal.
- Maak een tekening van een voorwerp uit het verhaal.

Ronde 2: Detailronde

- De leerkracht geeft een woord uit het verhaal. Maak daar een eigen zin bij.
- Herken je het woord uit het verhaal? Ga staan als het woord bij het verhaal hoort.
- De leerkracht neemt een persoon of voorwerp uit het verhaal in gedachten. Stel vragen om erachter te komen wie of wat het is.
- Onthoud de woorden in de juiste volgorde.
- Benoem het eerste of laatste woord van een reeks.
- Benoem welke zin langer/korter is.
- Orden in verschillende categorieën. Bedenk bij elke categorie nog een extra woord.
- Laat de leerlingen de hoofdpersoon tekenen. Hoe denken ze dat .... eruit ziet?

Ronde 3: Contextronde

- Zoek overeenkomsten en verschillen tussen twee teksten.
- Teken jezelf als persoon in het verhaal.
- Verzin een limerick over de tekst of het onderwerp van de tekst.
- Bedenk een lied of rap over de tekst en alles wat je kunt vinden over dit onderwerp.
- Schrijf een eigen fantasie vervolg bij een verhaal.
- Schrijf een e-mail, kaart, brief of Whatsapp bericht aan een persoon uit de tekst.
- Interview een persoon uit de tekst en schrijf op wat hij/zij zou antwoorden.
- Verzin met de groep een fantasieverhaal over het onderwerp van de tekst, waarbij iedereen steeds een zin schrijft en hiermee het verhaal aanvult.

Ronde 4: Reflectieronde

Controleer of het doel van de les behaald is a.d.h.v. reflectiewerkvormen, zoals:

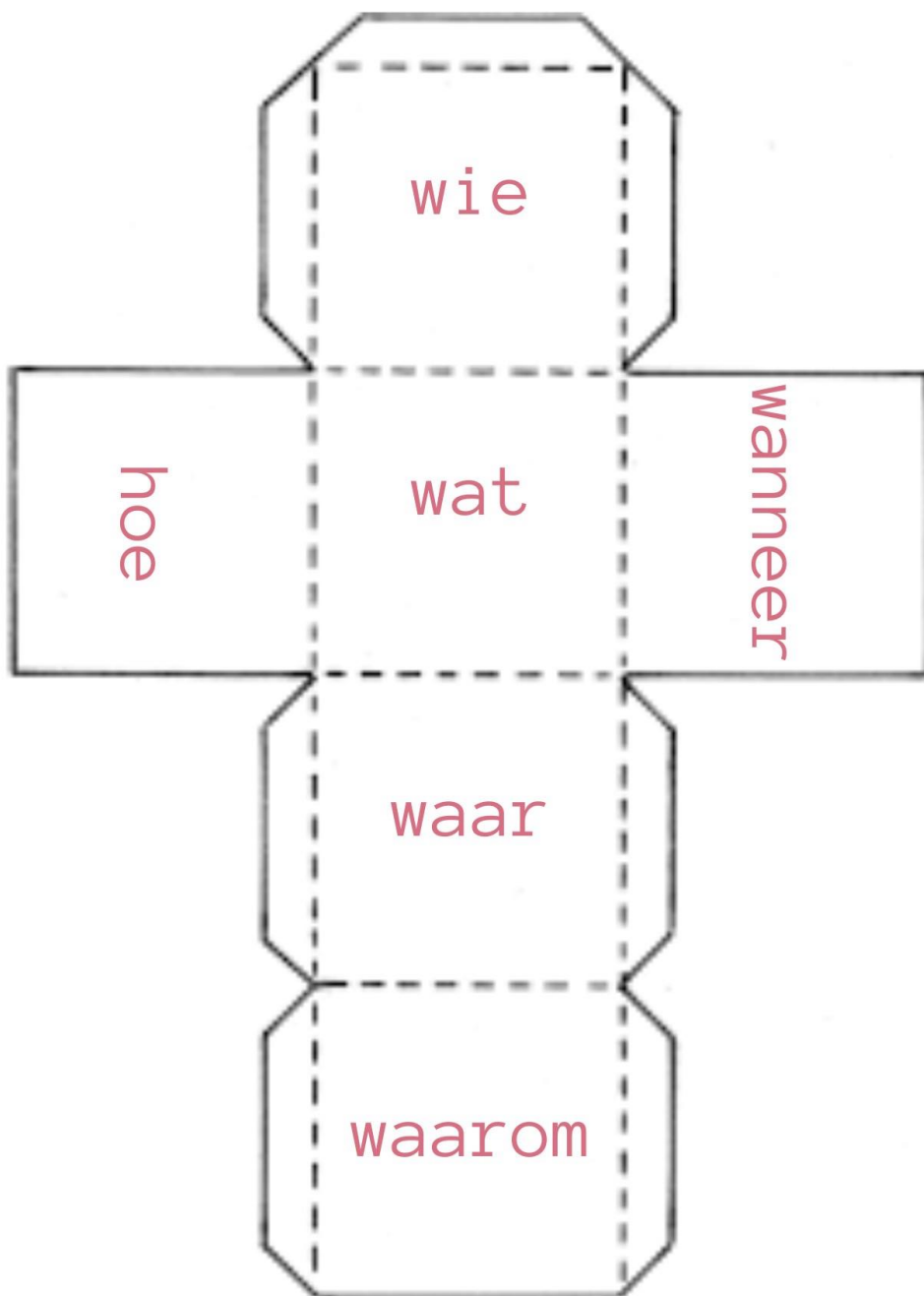
- Ren je rot
De kinderen bedenken allerlei quizvragen met vier antwoordmogelijkheden. Stop alle vragen in een pot. Teken op het schoolplein of in de aula vier vakken op de grond. Lees een vraag uit de pot voor. De kinderen luisteren naar de vraag en rennen naar het juiste vak. Staan ze verkeerd dan zijn ze af.
- Raad het begrip

Beschrijf een themawoord aan een andere leerling. De ander raadt welk woord jij hebt omschreven.

- Rijtjes
Bedenk zoveel mogelijk woorden die te maken hebben met de les/het onderwerp. Je kunt ze deze woorden ook in groepjes laten categoriseren.
- De Bom
De leerlingen spelen het spel 'de bom'. Daarbij is één leerling de bom die kan ontploffen, deze leerling zit met zijn rug naar de klas toe. De rest van de groep gaat staan en gooit over met een bal. Zegt 'de bom' BOEM dan is deze leerling af. De leerling geeft antwoord op een inhoudelijke vraag die is gesteld door de leerkracht en gaat zitten.
- Waar of niet.
Noem een stelling over het voorgelezen verhaal. Is het waar dan gaan de kinderen staan is het niet waar dan gaan de kinderen springen. Wissel de bewegingen af.
- Teken wat je hebt geleerd
Laat in een tekening zien waar de tekst van vandaag over ging.
- Beantwoord de vraag
De kinderen lopen door de klas. Als de leerkracht in zijn handen klapt of de muziek stopt, vormen de leerlingen tweetallen. Ze beantwoorden de vraag die de leerkracht stelt.
- Reflectiebeweging (Gebaseerd op het spel "ik ga op reis en ik neem mee..")
Reflecteer op vanmiddag door 1 feit te noemen dat je geleerd hebt. Bedenk hierbij een beweging. De leerling na jou herhaalt jouw feit en voegt er een nieuw feit aan toe. Enz.

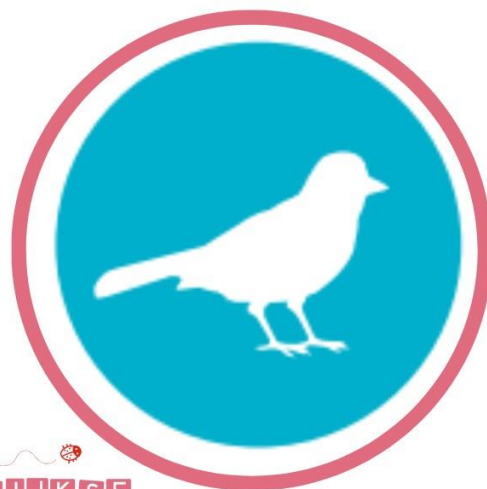
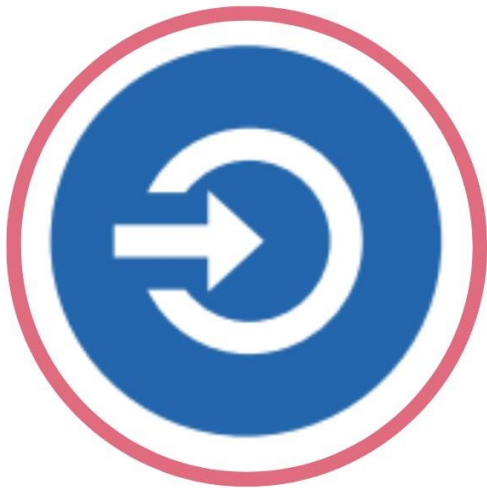

Bijlage 3: Vragendobbelsteen

Vragendobbelsteen

Bijlage 4: Pictogrammen bos

Bijlage 5: Staafdiagram kijkplaat

7									
6									
5									
4									
3									
2									
1									
	de plas	de paraplu	de dennenboom	de paddenstoel	de tak	het konijn	de sjaal	de uil	de boomstronk
									